

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև
2-ը: Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն չորեքշաբթի:
Յայտարարությունների բառին 2 կ, ընկալմանը համար կրկնապատկել:

ፊ ሆ ሠ ጥ ኮ ሆ

Հովտ, 30-ից թիֆլիսիւքա տաստունա-
կան արախտուի քննվում էր Տէր-Նիգու-
նեանի, Ղորդանեանի և Սոֆիա Տէր
Արտաշեսի գործը, որով նրանք մե-

զարգացում են կից թղթեր շինելու մէջ և նորմերի 6-ին, նոր գործի քննութիւնը վերջացաւ։ Սրկու կողմից հրկար վիճաբանութիւններից յետոյ, պատի նախագահ պ. Գոնչարովը յայտնեց վերջնականապէս, որ «Հասել է է այն բաւական, երբ իրենք յանցաւորները պիտի խոստովանեն իրենց մեղքը կամ թէ արդարացին իրենց անձը։ Առաջ խօսաբանեց Տէր-Մկրտչեանը, որը թարգմանով յայտնեց, թէ ինքը ոչ մի կեղծ թուղթ չէ շինել և թէ այդ անոցը Մ. Տէր-Մկրտչեանն է։ Մեղադրութեամբ վերջը խնդրեց պատահել, որ եթէ չ'արդարացնէ իրեն, գտնեալ ի նկատի ունենալ իւր զանազան ժամանակ յորտ տարի բերդում մնալը, ըստ այնու զիջումն անել և թեթեւացնել պատիժը։ Յետ այնորիկ խօսեցին Սօփիա Տէր-Մկրտչեանին և Ղորախեանին, որոնք նոյնպէս ցոյց տուին, թէ նրանք այդ բանում բոլորովին յանցաւոր չեն, կեղծ թուղթ չեն շինել և թէ ի դուր տեղն են այսքան ստանջում և շարժւում։ Չեղանցիկ է կախուած վճռելու իմ վիճակը, առաջ Ղորախեանը, յոր ունենալով Աստուծոյ և ձեր արդարադատութեան վերայ առանց մի ոգիկան վրդովմունքի, լանձնում մի ձեզ իմ վիճակը։ Յետ այնորիկ դատարանները ներս մտնան խորհրդակցելու և կէս առաւ 6 ժամին դուրս բերին Հետեհալ վիճակ։ Ղորախեանին և Տէր-Մկրտչեանին զրկել առանձին և այլ արտօնութիւններից, կայքից և իրաւունքներից և ազատել առաջինին բնակութեան համար Տոմսի նահանգը 15 տարեկամանակով, առանց բացակայելու այն տեղից, իսկ Ս. Տէր-Մկրտչեանին Հաշտարեանի նահանգը—10 տարեկամանակով։ Վճիռը յայտնելուց յետոյ պիտի որոշուի պահանջից, որ իսկոյն կարանաւորեն նրանց, բայց պալատը լռելով յանցաւորների և նրանց պաշտպանների բացատրութիւնը, վճռեց պահանջել երեք օրուայ ընթացքում Ղորախեանից 5,000, իսկ Ս. Տէր-Մկրտչեանից 1,000 ռուբլի գումարական։ Մեղադրութեանը պահանջիցն դատարանից վճռել պատճէնելու, իսկ Տէր-Մկրտչեանին վերաբերեալ, պալատը հաստատեց նահանգական դատարանի վճիռը, այն է տարի ու կէս բանտարկութեան։

ՀԱՄԱՐԱՆՈՒՄԱՆԻՑ մեզ գրում են Հետեհալը։—Հոկտեմբերի 20-ին անյայտ առաքակները մտնելով պ. Մար. Կոթիւնեանի խանութը, տանում են այնտեղից 1,050 ռուբլու մանուֆակտուրայի ապրանք։ Ասում են որ հարեանների և բարեկամ մարդկանց գործ է, որովհետեւ թէ խանութի դռները և թէ փականները բոլորովին ողջ էին մնացած։ Այս բանը լսելով պ. Փերոսեանը, գործը քննելուց յետոյ ասաց զվեղացիներին որ, եթէ առաքակներին չը գտնեն, գիւղն է պարտաւոր վճարելու վնասը։ Բացի սրանից ինչ մարդկանց վերայ կապած ունէր խանութատէրը, պարոնը կապտած ուղարկեց Ղարաքիլիսայի բանտը։

«ՀԱՅԿԱՅԷ» լրագրին հաղորդում են Երևանի նահանգից, որ ծխակալու ուսումնարանների թիւը այդ նահանգում հասնում է 11-ի։ Ներկայ սեպտեմբերին աւելացան երկու երկդաստանեան ուսումնարաններ, մէկը Նախիջևանի գաւառի Նեղրաշ գիւղում, միւսը Ջաղրի Նեղրաշի ուսումնարանը բացուեցաւ 4 աշակերտով, բայց մի քանի օրեց յետոյ հասաւ 18-ի։ Սրանցից 15 թիւերը են, 3 հայ։ Իսկ Ջաղրի գիւղի ուսումնարանում գտնվում են 11 աշակերտ, որոնք բոլորն էլ թիւեր են։

Մեզ գրում է պ. Ա. Մ. Հետեհալը։ Վաղ թէ ուշ ձիւնը կը գայ և սպի-

տակ սաւանով կը ծածկէ գետինը։ Ի հարկէ հարուստները, ապահով վիճակ ունեցողները չեն էլ մտածում ձմեռուան խստութեանը դէմ դնելու, որովհետեւ ամեն բան պատրաստի ունեն, ամեն միջոցներ նախապէս կարգադրած են ուշակալ ծառաները։ Ներքին ի հարկէ չեն էլ մտածում թիֆլիսի փողոցներում դեղերով բոկոտն աղքատներին վերայ, որոնք անցնող-գարձողները օգնութիւն են խնդրում։

Ով որ շարժւալ օրը ուղադրութեամբ գիտէ փողոցները, նա կը տեսնէ աղքատներին, որոնք այնքան քաղցածութիւն են, որ մէկին ողորմութիւն տուող մարդը չէ կարողանում մի քանի կոպէկով ազատել նրանցից, որովհետեւ միւսներն էլ փողի ձայնը լսելով մէկ մէկի սնդմելով, կարծես, կամենում են ողորմողի ձեռնից կոպէկները յափշտակել։ Այս բանը նկատել եմ, որ հասարակ դասակարգը աւելի կարեկցող է, աւելի խղճմտեցող է։ Ասածիս ճշտութիւնը ստուգելու համար թող չը հաւատարմող մի վաճառականի խանութում կանգնել և տեսնել որպիսի անտարբերութեամբ, հրաշքի անդութեամբ են վերաբերվում այդ փողատէրերը դէպի անբաղատացած աղքատները։ Դրանք աղքատների աղերսներին, աղաչանքին պատասխանում են «Կորէք, անդը ըլլէք, քաշու՛ք»։ Ինչ խոսքերով... Ի հարկէ բացառութիւններ կան, բայց ընդհանրութիւնը աղքատ է։ Ցաւալն է որ թիֆլիսի նման հարուստ, բարեգործութիւններով յայտնի քաղաքը չունի իւր «Կորէք»-ը։ Եւ այսպէս տառապանքները ամոքելու... Բայց քանի որ այդչե կայ, որքան լուս կը լինի եթէ իւրաքանչիւր վաճառական պիտի համարէ շարժւել մի կամ երկու ռուբլի բաշխելու աղքատներին։

«РУССК. ВѢД.» լրագրից հաղորդում է որ մօտ օրերում Սարատովում պատահել են ոստիկանութեան ծառայողների հետ հետեհալ գէպերի Ոստիկանութեան պրեստաւի օգնական պ. Բատալինը մտնում է տեղական հիւրանոցներին մէջ, ուր գտնվում էին մի քանի հիւրեր։ Բատալինը սկսում է անպատուել նրանց և ինչպէս ասում են, մէկին հարուածում է, որը իւր կողմից նոյն կերպով պատասխանում է նրան։ Բատալինը կատաղած դուրս է լուսում փողոց և առաջին հանդիպող ոստիկանութեան ծառայող գեղերապահից պահանջում է մտնել, որը ներկայանալով իւր եղանակով վրդովում էր թիւնը, մերժում է նրա առաջարկութիւնը և հեռանում։ Բատալինը իւր ստորագրեալ վարմունքից աւելի կատաղելով, մտնում է տուն, վեր է առնում մի ահագին մահակ, դուրս է գալիս կրկին փողոց և սկսում է անխելարի աջ ու ձախ հարուածել անցորդներին։ Ոստիկանի այդպիսի վայրենի վարմունքը գրգռեց ժողովրդի չլալոյթը, որը և բռնելով նրան, սկսեց հարուածել մերձ ի մահ։ Գործողութեան տեղը եկան ոստիկանութիւնը, որը գտնելով Բատալինին կոտրած գլխով, ոտքով ու ձեռքով ուղարկեց կիսակենդան իւր բնակարանը։ Ասում են, որ Բատալինը այդ ծեծից յետոյ հապիւ թէ ապրէ։ Մի այլ դէպք։ Նոյն քաղաքում, երեկոյան պահուէն, ոստիկանը տեսնում է մի հարած մարդու կանգնած պատի տակ։ Հրամայում է հեռանալ այնտեղից, իսկ հարածը չէ կատարում նրա հրամանը։ Ոստիկանը յարձակվում է նրա վերայ և հարուածում է, որից հարածը վայր է ընկնում ու շարժվում է գլուխ ու երեսը։ Վերադարձւած սկսում է գոռալ, հաւաքվում է ժողովուրդը և ստանալով հարածին արեւնաթափան ընկած, կատաղութեամբ յարձակվում է ոստիկանի վերայ, որը զգալով իւր նեղ դրութիւնը և սպառնացող վտան-

գը ժողովրդի կողմից, փախչում է և մտնում է պրեստաւի բակը և յետքից գոռերը պինդ փակում։ Ամբոխը հետևում է նրան, սկսում է թափել դռները և քարերը։ Այդ միջոցին վերայ է հասնում ոստիկանութիւնը և ցրուելով ամբոխը, խոտանում է տալ ոստիկանին արժանաւոր պատիժը։

«Тиф. ОБЪЯВ.» լրագրին հաղորդում են, որ Պետերբուրգի տարաբանապետ պ. Լիբերմանը, լանձն առնելով իւր վերայ պատրաստելու Անբերկուկան երկաթուղու վարչութեան համար ամեն տեսակ գրքեր, բլանկներ և այլ թղթեր, շուտ ժամանակում կը բանայ թիֆլիսում տպարան, որի համար կը բերէ մայրաքաղաքից այստեղ գրադարներ, տպիչներ, մեքենայագէտներ և տպարանի համար հարկաւոր այլ անձինքներ ու նիւթեր։ Այդ ձեռնարկութեան համար Լիբերմանը գործադրելու է 40,000 ռուբլի։

Նաւագնացութեան սկզբից, ինչպէս հաղորդում է «Каспий» լրագրից, այսինքն փետրվարի 21-ից մինչև ներկայ տարուայ նոյեմբերի մէկը, նաւթի արդեւաբերութիւն արտահանում է ասիական երկրներէ հետեհալ քանակութեամբ։ Կերտին 17,864,762 պուդ, նաւթի մնացորդ 28,681,148 պուդ, հում նաւթ 1,825,462 պուդ, օծանելի իւղ 858,305 պուդ և բեզմեն 16,448 պուդ։

Խմբագրութիւնն ստացաւ երկու գրքերով, մէկը կրում է հետեհալ վերնագրով «Արեւելեան և առաջին ընթացքը», միւսը «Սերիորը ընթացքը»։ Երկուսն էլ Մ. Գալստեանի, Նախիջ. և Բնարաբայի դպրոցների համար։ Առաջինը տպուած է Նոր-Նախիջևանում Ս. Յարութիւնեանի տպարանում, իսկ երկրորդը թիֆլիսում Ս. Մարտիրոսեանի տպարանում, երկուսն էլ 1884 թուին։ Անյայտ է թէ ով է ուղարկել վերջինիս գրքերին իւր գործընկերը։

Կ. ՊՈԼՍԻՑ ստացած մասնաւոր նամակից երևում է, որ այժմ արդէն կաթող. խնդիրն վճռուած և Երուսաղէմի համար նոր պատրիարքի ընտրութիւնը կատարուած, վերջացած պէտք է լինի։

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՄԻՋԱՍՏԵՆԻ. *)

Agr. Segetum-ի թրթուրները երևում են մեծ քաղցմութեամբ։ Օրինակ 1880 թ. մի կալուածքի մէջ (Պալ-լովսկի գաւառում) մի օրուայ ընթացքում 900 գործաւորներ հաւաքած են 46 վեղք թրթուրներ։ Եւրաքանչիւր վեղքի մէջ համարուած է 20,000 հատ թրթուրներ։ Ասել է. թէ մի օրուայ (յունիսի 23-ին նոյն թուականի) ընթացքում հաւաքուած է մօտ մի միլիոն թրթուրներ։ Հասկանալի բան է, որ թրթուրների այսպիսի մի մեծ քաղցմութիւն կարող է պատճառել մեծ վնասներ։ Ձերնիգովի նահանգում 1879 թ. միանգամայն ունեցողից դրանց թրթուրները 6000 դեմատին հաշարի ցանքերը, իսկ 1880 թ. Ձերնիգովի և Վարոնի միջին հատվածներում ունեցողին 1500 դեմատին ձախնեղի ցանքերը։

Մի քանի խօսք ևս այն միջոցների մասին, որոնք գործ են դրվում Agr. Segetum-ի թրթուրների դէմ։ ա) Ներկայումս ամենալաւ միջոցն է համարուած Գերմանիայում թրթուրների հաւաքելը։ Խորհուրդ են տալիս թրթուրները հաւաքել գիշեր ժամանակ լապտերի լոյսով, երբ նրանք դուրս են գալիս և

*) Տես «Նոր-Դար» № 189։

երեց քնակարաններից և ուսում են արշնանալի ցանքերը։ Բ) Ազատ պահելու համար այն արտերը, որոնք դեռ վարակուած չեն թրթուրներով և միւսնոյն ժամանակ նրանց ունեցողները համար փոսեր են փորում արտերի շուրջը և գլխաւորապէս այն կողմերից, ինչ կողմով նրանք նայում են թրթուրներով վարակուած հարեան արտերին։ Փոսերը փորում են այնպէս, ինչպէս նկարագրուած է եղանակի մետաքսահետին ունեցողները համար։ Գ) Տափաւելու է արտերի այն մասերը, որոնք արդէն բոլորովին ունեցած են թրթուրներից։ Գործողութիւնը կատարվում է թրթուրների բոժոժուելուց յետոյ։ Դ) Բաց են թողնում մրջնակները՝ թրթուրներով լի արտերի վերայ։ Նշմարել է մրջնակները մեծ ազդեցութեամբ կոտորում են թրթուրներին, բայց դժուար թէ յաջողուի մեզ այս միջոցով լիովին չարեւելի արտերը առաջն առնել և մասնաւոր այն դէպքում, երբ թրթուրները տարածուած են լինում մեծ քաղցմութեամբ։ Ե) Ռուսաստանի մի քանի տեղերում արշնան ժամանակ, արդէն բաւականաչափ բուսած արտերի վերայ բաց են թողնում ոչխարների հօտեր, որոնք թէ՛ և ուղի տակ տալով ունեցողներն են թրթուրներին, սակայն նոյնպէս այս միջոցով չէ կարելի բոլորովին վերջ տալ վտանգներին։

Բացի վերեւ բերուած միջոցներից, վտանգների առաջն առնելու համար, առաջարկվում է մի քանի նախագիշտութիւններ։ 1) Խորհուրդ են տալիս ցանկեր սերմերը թրթել Սյուպիսիներին պատկանում է սխտոր։ Շաղախը պատրաստում են հետեհալ կերպով։ Կալում են մի փոքր սխտոր, ձեռքով զրոյթ լի տակաւն մէջ պահելու այս գործընկերը 24 ժամ, սրկում են հաշարի սերմերը։ Այդ նպատակով վերջում են նոյնպէս լսնկունի (Ledum palustre-барыльник)։

Նախապէս թրթում են սերմերը լսնկունիով և կամ խառնում են նրանց լսնկունիին հետ, վերեւից ծածկելով նոյն լսնկունիին տեղերներով և այդ դրութեամբ պահում են 48 ժամու աւելի։

2) Խորհուրդ են տալիս Գերմանիայում, երբ ևս պաշտպանողական միջոց Agr. Segetum-ի թրթուրների դէմ, որքան կարելի է ուղ ցանել արշնանալին ցանքերը, որովհետեւ թրթուրները ձուլեցի դուրս գալով օգոստոսի վերջերում, արդէն անկարող են լինում մեծ վնասներ պատճառել։ Բայց թէ ընչ աստիճանի կարելի է գործադրել այս միջոցը մեր երկրում նայելով տեղի կլիմային, կարող են արդարացնել միայն փորձերը։

Միևնոյն ժամանակ խորհուրդ են տալիս որքան կարելի է շուտ ցանել արշնանալին ցանքերը, որով միջոց կը տանք բոյսերին աւելի ամրանալու և ևս ապաւորող կարող են դիմադրել թրթուրներին։

3) Տափաւելու է արտերը ինչպէս հաշարը ցանելուց առաջ, նոյնպէս և ցանելուց յետոյ։ Եւ վերջապէս մեծ ըզգուշութիւն պէտք է գործ դնել լաւերեքութեան համար աղբեր ընտրելու ժամանակ։ Այդ դիտարկութեամբ երբեք չը պէտք է ընտրել թարմ աղբեր և առանձնապէս ձիւ։ Դատ անգամ նկատուած է, որ հացի օրդերը երևում են մեծ քանակութեամբ այն արտերում, որոնք պարարտացրած են թարմ աղբերով, իսկ ընդհակառակը լիտած աղբերով պարարտացրած արտերում օրդեր չեն եղել։

Բ) Plusia gamma (պիւղեղա գամմա), Մարմինը և առաջնաթիւերը մոխրագոյն են։ Համարեալ առաջնաթիւերի մէջ տեղում գտնվում է ոսկեայ կամ արծաթեայ գոյնով բիծ, որը ձևով շատ նման է յունաց գամմա տառին,

դրա համար ևս թիւթուր անուանվում է «plusia gamma»։ Յետնաթիւերը պարզ մոխրագոյն են, իսկ վերջերում մոլոր մոխրագոյն։ Թիւթուր հասնում է 8—9 գծի, իսկ տարածուած թիւթուրը 18 գծի։ Թրթուրը բաց կանաչագոյն է, մէջքի երկայնութեամբ վեց քարակ սպիտակ գծերով ու դեղին շերտով կողմով նրանք նայում են թրթուրներով վարակուած հարեան արտերին։ Գոսերը փորում են այնպէս, ինչպէս նկարագրուած է եղանակի մետաքսահետին ունեցողները համար։ Գ) Տափաւելու է արտերի այն մասերը, որոնք արդէն բոլորովին ունեցած են թրթուրներից։ Գործողութիւնը կատարվում է թրթուրների բոժոժուելուց յետոյ։ Դ) Բաց են թողնում մրջնակները՝ թրթուրներով լի արտերի վերայ։ Նշմարել է մրջնակները մեծ ազդեցութեամբ կոտորում են թրթուրներին, բայց դժուար թէ յաջողուի մեզ այս միջոցով լիովին չարեւելի արտերը առաջն առնել և մասնաւոր այն դէպքում, երբ թրթուրները տարածուած են լինում մեծ քաղցմութեամբ։ Ե) Ռուսաստանի մի քանի տեղերում արշնան ժամանակ, արդէն բաւականաչափ բուսած արտերի վերայ բաց են թողնում ոչխարների հօտեր, որոնք թէ՛ և ուղի տակ տալով ունեցողներն են թրթուրներին, սակայն նոյնպէս այս միջոցով չէ կարելի բոլորովին վերջ տալ վտանգներին։

Plus. gamma երևում է գարնան, երբմիս աւելի առաջ և երբմիս տեղի ուղ, նայելով եղանակին, և թռչում է ոչ թէ միայն գիշեր ժամանակ, այլ և ցերեկ, մինչև անգամ օրուայ ամենատաք ժամերում։

Առաջանում է դրանից տարուայ ընթացքում մի սերունդ, իսկ հաջորդական երկրորդում երկու սերունդ։ Թիւթուրները ձուլեցի դնում են տեղերներից ցածի կողմից։ Եւրաքանչիւր էջ դնում է մինչև 400 ձու։

Անցած 10—14 օր, ձուերից դուրս են գալիս թրթուրները, որոնք կերակրվում են թիւթուրների ընտրած բոյսերով։

Plus. gamma-ի յարձակվում են գլխաւորապէս վշի, սիսեռի և լուրնայի վերայ։ Բացի դրանից, տնտեսական բանջարանոցներում բուսած բոյսերից վնասում են գետնախնձորին, շաղգամին, առնուրին (КЛЕВЕТ), կանեկին, թուրթուրին, ձախնեղին և ուրիշ շատ տեսակներից։

Շատ անգամ նկատուած է, որ ներքին ուսումն են եղել տարածող տեղերները, նոյնպէս սեւ և թիւթուր։ Մեծ վնասներ է կրում, ինչպէս ասացինք վաղը, Յարձակվելով վշի վերայ ուսում են ամենամատուց մնասերը։ Թրթուրները շատ տեղերից կըրծում են ձիւղերի վերնամաշկը, որից աստիճան վնասվում է վշի ներաթիւնը (ВОЛОСКИ) այնպէս որ անպէտք է դառնում հեռու գործածութիւնների համար։

Միակ Պոլովի նահանգում, 1871 թ. վշին հասցրած վնասը հասնում էր, առնուադն 1,200,000 ռուբլի։

Բ. Արտագ.

Ուսման

ԾԽՈՒՐԻ ԹԱՐԻԹԻՐԻ ՊԱՏԱՐԱՆ ՀԵՐԻՄԱՆԻ

Իմ առաջին ճանապարհորդութեան էր։ Ես պէտք է գնայի Վ... ճանապարհին։ Ձերնիգովի մօտ գիշերուայ միութիւնը պատեց մեզ, բայց միայն Գերմանիայի մի մասին էր ամպի գոյնով երեւում։ Մենք Փորագուշուտ ստիպեցինք առաջ գնալու և Ձերնիգովի իջնանում լինելու... Նա համաձայնեցաւ և մի ժամից յետոյ արդէն իջնալ գիւղի իջնանում էինք։ Այստեղ մի երկտասարգ մեզ ծախթ գտնուեցաւ, հրաւիրեց իրենց տունը գիշերելու։ Մենք հետեհալ գնացինք։ Տունը հեռու էր, երբեք-չուր քաղցից յետոյ արդէն տաք սենյակում էինք։ Տանը նստած էին ծերերի Յարութիւնը և պառաւ Ջարութիւնը։ Մենք պատաններս ձեռք բռնելով, նրանց հետ նստեցինք մեզ համար պատրաստած աթոռների վերայ... Թէ՛ լսնեց յետոյ շատ ժամանակ չ'անցաւ՝ ընթացիկ շատ արարատուեցանք։ Ընթացիկ յետոյ՝ Յարութիւն պապը մեզ ասաց, որ մի քիչ ժամանակ իրեն լսնեք, մինչև անկողինները կը պատրաստեն։ Սերով նրա առաջարկութիւնը ընդունեցինք և շուտով չընկալուեցինք լսնելու նրա պատմութիւնը (հեթաթ)։ Նա սկսեց իւր հեթաթը։

*) Ինչ հետ կային վեց հոգի հարեւանից։

Մարդ պէտք է իւր բարեբարքին եւ լաւատիր ցոյց տայ:

Հին ժամանակներում ապրում էր մի հարուստ վաճառական, որը երեք տարեկան ունէր: Այս վաճառականը մեծ հաճախ էր ցոյց տալու իւր վաճառականական ձեռքով մեծ ու անհամար հարստութիւնը: Սա զգալով իւր մահուան մերձեցումը, կամեցաւ կենդանութեան ժամանակ իւր որդեղը միմեանց թափանցել, որպէս զի իրենից յետոյ նրանց մէջ խռովութիւն չլինէր: Բայց խեղճ տարակուսանքով մէջ էր, նա չէր գիտէր թէ իրավական հարստութիւնը որքան տայ, որովհետեւ չէր կամենում թափանցել իրենք մէջ, այլ պատճառով մտածեց նրանց փորձել տեսնել որն է փող պահողը:

Վաճառականը մի օր կանչում է իւր մեծ որդուն և տալով երկու հարիւր մանէթի չափ փող՝ ասում է. —Որդի, իմ մահէն առաջ մօտ է, ես կամենում եմ քեզ մի քիչ ուրախացնել. առ այս փողերը և տար ի՞նչ կամենում ես, ի՞նչ սիրտը ցանկանում է արեւ:

Որդին առնում է հօր ձեռքից փողերը և շնորհակալութիւն յայտնելով, դուրս է գնում և դիմում շուկան: Սրտեղ նրան ոչ մի բան չէր հրեւում, ուստի դիմում է տուն: Մի հերետառն մտաով անցնելու ժամանակ, մի քանի սրբիկներ պատուհանից հրաւերում են մի քիչ ժամանակ իրենց հետ գնալու: Վաճառականի տղան ընդունում է նրանց առաջարկութիւնը և ներս է մտնում: Ներսասարքը մաս, նախքան է նրանց խաղին և իւր մօտ գտնուած բոլոր փողերը թուղթ խաղալով վատնում է: Դատարկ ձեռքով վաճառականի տղան տուն է դառնում, փողը ժամանակից յետոյ հայրը որդուց հարցնում է.

—Որդի, ապա պատմիր տեսնե՞րք այսօր ինչպէս անցկացրեր...

Ներսասարքը մի առ մի պատմում է հօրը այն բոլորը, ինչ որ այն օրը պատահեց իւր հետ: Մերունին իմանալով բանի էությունը, երեսանց շատ լաւ եւ արեւոյ տուն է, բայց ներսումը արդէն ողբում էր իւր որդու պապական վիճակի վերայ:

Ներսարքը օրը հայրը կանչում է միջակ որդուն և նոր խօսքերը ասելով, ասալիս է հարիւր յետու մանէթ: Որդին առնելով փողը ուրախ ուրախ շուկայն է դիմում: Սրա հետ նոյնն է պատահում, ինչ որ մեծ երբոր հետ: Թուղթ խաղալով սրբիկների հետ, վատնում է բոլոր փողերը և տուն է դառնում, ձօր հարցմունքին պատասխանում է թէ ես շուկայում երկար պտտելուց յետոյ մտայ հերետառն, ուր իմ հասակակից մի քանի երիտասարդներին հետ թուղթ խաղալով փողերու տանել տուցի, սակայն այս ինչ չէր վատացնել, որովհետեւ խաղի ժամանակամիջոցը շատ ուրախ անցաւ:

Մերունին վաճառականի ցանք կրկնապատկեց... Նա քան ու դարձաւ զուէր, միշտ իւր երկու որդեղը ապագայ օրը կանչելով միմեանց որդու: Այդ անբաղաժան միակ միջոցով ինչ ու հանգստացնողը եղաւ իւր սրբիկի փողը որդին Գեղամը:

Ներսարքը օրը վաճառականը կանչում է Գեղամին՝ տալով հարիւր մանէթ ասում է.

—Որդի, առ այս փողերը և տար ինչ կամենում ես արեւ...

Գեղամը ծերունու ձեռքից առաւ փողը և շնորհակալութիւն յայտնելով իրենց շուկայի Գեղամը համարին ամբողջ օրը պտտում է շուկայում, բայց ոչ մի բան նրան դուր չէր գալիս: Շատ պատելուց յոգնեց և կամենում էր տուն դառնալ: Հերետառն մտաով անցնելու ժամանակ սրբիկները հրաւերեցին նրան իրենց հետ գնալու: Վաճառականը Գեղամը նրանց պատասխանում է.

—Ի՞նչ գործ ունիմ հերետառնում ձեռք պէս սրբիկներին հետ, ես սրբիկ չեմ... Թէ կերակուր ասէք, մեր տանը շատ լաւ կերակուրներ կան, որոնց ես շատ լաւ անորժակով կարող եմ վայելել, թէ խաղալ ասէք, ես մեր տանը ասելով սիրով ու առանց խառնակութեան կարող եմ խաղալ...

Նորաստեղծում մտածմանց մէջ մեր Գեղամը շարունակում է իւր ձեռնապարհը: Մի նեղ փողոցով անցնելու ժամանակ մի խուլ ձայն է լսւում. — «Ողնեցէ՛ք խեղճիկս»։ — Վաճառում է և տեսնում ի՞նչ, մի քանի լրբեր թափում են մի խեղճ, չբաւար բերդասարդի վերայ, խեղճում էին:

—Արձակեցէ՛ք այդ խեղճին, վրայ հասնելով ասաց Գեղամը... ինչո՞ւ էք դրան չարաբար...

—Պարոն, ասում են լրբերը, նա մեզ վախճում մանէթ պարտք է տալու, ժամանակը անցնել է, չէ տուել: Բայց փող չէր չէր, մեծը շատ սպասելուց զայրացանք և կամեցանք սպանել դրան...

Գեղամը տալով նրանց վախճում մանէթը, ձանապարհ է ձգում: յետոյ իւր մօտ գտնուած քառասուն մանէթին էլ տալիս է երկտասարդին ուտելով: — Առ այս փողերը և քեզ բժշկելու համար մտեր...

Արդէն մեծ թղթ պատել էր ամբողջ քաղաքը և խորին լուռութիւն էր տիրել: Միութեան մէջ հեռու մի ձաթք իւր աղօտ լոյսը տարածել էր իւր շուրջը և երբեմն հանգում էր, երբեմն այլու: Այդ վաճառականի տունն էր, ուր սպասում էր ծերունին Գեղամին, վերջապէս չընթել, թրեւի, չընթել, թրեւի—մէկի թախաբանութիւնը քաղաքում տիրող խորին լուռութիւնը, անցնում էր յայտնի փողոցներից մէկով... այդ մեր լրբերը Գեղամին էր, որ տուն էր գնում: Պատանին տուն մտաւ: Հայրը, որ երկար ժամանակ սպասում էր Գեղամին, հարցրեց.

—Դէ՛հ, Գեղամ զան, պատմիր տեսնե՞րք ինչպէս անցնեց ինչպէս...

—Հայրիկ, պատմում է Գեղամը, ես քո մօտից դուրս եկայ ու շուկան դիմեցի և ամբողջ օրը պտտեցի, բայց ոչ մի բան չէր հաւանքել: Նա յոգնեցաւ և տուն դարձայ, բայց մի նեղ փողոցով անցնելու ժամանակ տեսայ որ մի ժանի լրբեր կամենում էին խեղճութեան անի մի խեղճ երկտասարդին իմանալով պատճառը, վախճում մանէթ տուել ազատեցի խեղճին, իսկ մնացած քառասունը տուել այն երկտասարդին իրեն բժշկելու համար:

Վաճառականը միջոցառեց, որովհետեւ իւր երեք որդեղներին մէկը գոնէ խելօք ու բարեգործ եղաւ, օրհնեց Գեղամին, ապա կանչեց միւս որդեղը և օրհնեց ու ասաց.

—Որդի, իմ մահէն մօտ է, ես կամենում եմ իմ կենդանութեան ժամանակ անցնել միմեանց թափանցել, որպէս զի իրենից յետոյ նրանց մէջ խռովութիւն չլինէր:

Մերունին գրամական հարստութեան երեք մարդ կտակում է Գեղամին, իսկ չորրորդ մասը և բոլոր ապրանքները միւս երկու որդեղը:

Առաւօտեան գէ՛մ ծերունին վախճում է Գեղամը իւր սրբիկի հօրը մեծ հանգիստով ու վառաւոր կերպով թաղել տուն: Անցնում է մի ամիս, մօտենում է ժամափաղը, որ քաղաքի վաճառականները պէտք է ծառք քաղաքի ներսէն: Գեղամը ևս պատրաստութիւն տեսաւ, միայն մի ծառայ էր հարկաւոր, վստահոր դուրս եկաւ շուկան: Շատ վաղ մարտնչեալ Նա կանգնած էր մի թուղթի վերայ հացթուղթի խառնութիւն առաջ: Սրան մօտեցաւ մի պատանի և ասաց. —Պարոն, ինչ ծառայ չէ՞ք վարձել...

—Ինչո՞ւ չէ, պատասխանում է Գեղամը, ես հէնց ծառայ եմ ման գալիս...

Ներսարքը խոսելուց յետոյ Գեղամը կամեցաւ պատանու հաւատարմութիւնը փորձել, տունը նրան հինգ կողմէ կանգնեց, —Այն հացթուղթի մի հաց բեր, ես սպասել քաղաքում եմ: —Պատանին հաջողութեամբ Գեղամին առաջարկութեամբ կտրեց մի քիչ տուեց նրան, իսկ մնացած մեծ մասը ինքը վերցրեց, ասելով թէ՛ հաց է ստան և կտտանաւ: Գեղամը այդ նկատելով ասաց. —

«Դու չես կարող ինչ հաւատարմութեամբ ծառայ լինել, ազատ ես գնա, ուր կամենում ես»:

Պատանին հեռանում է, իսկ Գեղամը տուն է դառնում: Միւս օրը Գեղամը նոյն կերպով փորձելով մի պատանու հաւատարմութիւնը, չէ հաւանում և ծառայ վարձելու ժամանակը թողնում է երրորդ օրուն...

Ներսարքը օրը հանում է Գեղամը դուրս է գալիս հրապարակ և մի հաւատարմութեամբ ծառայի որոնելու: Յանկարծ մի առողջակալով և կարմիր երեսով երկտասարդ մօտենում է նրան և ասում.

—Պարոն, ծառայ չէ՞ք վարձել...

—Ինչո՞ւ չէ, ես հէնց ծառայ եմ ման գալիս, պատասխանում է Գեղամը: Սրան նոյն կերպով փորձում է և նկատելով հաւատարմութիւնը, իւր հետ տուն է տանում: Տանը առձիկի մասին խօսում են, բայց երկտասարդը ասում է.

—Նա առձիկ չեմ առնելու, միայն այս պայմանով պէտք է դնեմք, որ ինչ աշխատեմք, մեր երկուսն էլ մէջ բաժնի անենք: —Գեղամը երկար խօսելուց և ընդհանրապէս յետոյ համաձայնեց այդ պայմանին:

Մի շաբթից յետոյ Գեղամը և վաճառականաց խումբը ձանապարհուեց, ձանապարհին մի դարձել մէջ սրանք մի քառակուսի մեծ քարի հանդիպեցին, որի վերայ խոշոր տառերով գրուած էր հետեւեալ տողերը.

«Ով որ գնայ վերին ձանապարհու՛ր անփորձ, անփտանգ տեղ կը հասնի միայն երկար ժամանակով»:

«Ով որ միջին ձանապարհու՛ր գնայ թէ՛ շուկայ, սակաւ նեղութիւններ կը լինեն»:

«Ով որ գնայ ստորին ձանապարհու՛ր, այդ ևս լին չի գտնուիր»:

Այս գրուածքը նրանք կարդալով վաճառականը վերին ձանապարհու՛ր գնաւ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Գեղամը ձին նստած, իսկ ծառայն ու շուկա առաջն ընկած՝ շարունակեցին իրենց ձանապարհու՛ր գնալ, միայն Գեղամի ծառայ ընդգիծացաւ ասելով. — Ես իմ տիրոջ հետ պէտք է ստորին ձանապարհու՛ր գնամ: —Գեղամը, որ առաջուց պայման էր դրել նրան խելօք, համաձայնեց, և առանձնացաւ իւր ընկերները, որոնց մէջ էին և նրա երկու եղբայրները:

Սա Գեղամից ծածուկ գնում է վեցերի մօտ և խոտտանում է առողջացնել: Ամբողջ մի շաբաթ այս տղան գնում էր հիւանդին այցելութեան իւր տիրութեամբ, և առողջացնելով անհամար հարստութիւն է ստանում վեցերից: Գեղամը նկատելով այդքան հաջողութիւնը դարձաւ ասելով թէ իսկ այս տղան իրաւունք է աշխատում... իսկ ծառայն պատասխանում էր. — քո բարեգործութեան պատճառաւ երկուսին ճիշդ տուաւ քեզ:

Գեղամը բաւականանալով այսչափ հարստութեամբ, իւր ծառային հետ հարեւել էր դառնում... Հայրենի քաղաքի մօտ մի անտառում ծառան Գեղամին ասում է որ միմեանց թափանցելու, որովհետեւ ինքը գործ ունի ուրիշ տեղ, չի կարող քաղաքը գալ: Գեղամը ընդունում է առաջարկութիւնը և թափանցում է քաղաքը հարստութիւնը երկու հաւասար մասերի: Մահան վերցնում է իւր բաժինը և խառնելով Գեղամի բաժին հետ ասում է.

—Դու ինչ ձանապարհու՛ր ես...

—Ոչ, ես քեզ չեմ ձանապարհու՛ր, ով ես դու, խեղճում ինչ ասա...

—Ես այն տղան եմ, որ դու ինչ աղտոցներ լրբերի ձեռքից և մեծ պարտք դրել ինչ վերայ քո բարեգործութեամբ, իսկ ես կամենալով որ քո բարեգործութեան փոխարէն հարստացանք քեզ, եկայ և ծառայեցի և որքան իմ կարողութիւնս էր աշխատեցի...

Այս խօսքերը ասելուց յետոյ ծառան անտառի խորքում անհետանում է, իսկ Գեղամը երկար ժամանակ մնում զարմացած... Վերջապէս նա ուղք է գալիս քաղաքն և գնում և ամուսնանալով, երբեք իր կյանք վարում, իսկ իւր եղբայրները շաւի կեանք անցնելով, ամենակերպին քաղաքութեան մէջ մեռնում են...

Այսպէս ծերունի ծառայի վերջացնելով իւր հեթախութեան, մի քանի խօսք էլ ասելուց յետոյ, բոլորս քնեցին:

Ես այն օրից մտքումս դրել հրատարակել այս հեթախութեան նկատելով սրա մէջ մի բարոյական միտք. և ահա այժմ պատմական «Նոր-Դար» լրագրին եմ ուղարկում:

Արդէն ճիշդ-Դանիէլ Ս. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

Մ. Էջմիածին

պի Նախիջևան՝ ասելով թէ «մենք ձեզ ոչ կը խոտտանինք և ոչ էլ կը ձաղապենք և ոչ էլ սուրբ եկեղեցին կը թողնենք մտնելու»:

Այսպէս յիշեալ Մովսէս քահանային վերադարձնում են Նախիջևան և ժողովուրդը մնում է առանց հովուի: Այժմ տեսնենք թէ Նախիջևանի հոգևոր կառավարութիւնը պիտի զննանք նրանց արդար պահանջները, և պիտի նշանակէ նրանց համար մի այլ արժանաւոր քահանայ, թէ միևնոյնը պիտի լինի:

Հարկաւ ազգը և եկեղեցին երջանիկ կը լինի այն ժամանակ, ինչ ժամանակ որ հովիւը ուղիղ, բարեօք և օրինաւոր օրհնեցնելով կընթանայ և համերաշխ կը լինի ժողովուրդի հետ:

Մի քանի խօսք ևս Նախիջևանի շրջակայ դեղական ծխական դպրոցների մասին:

Նոր Նախիջևանը իւր շրջակայումս ունի հինգ դեղաօրայք, որք են՝ Չաթըր, Թովդի, Մեծ-Սալայ, Փոքր-Սալ

Типографія А. А. Михельсона, Гол. пр. д. № 12.